

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของการวิจัย

จังหวัดเชียงใหม่มีศักยภาพในด้านการท่องเที่ยวสูงและมีผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก อีกทั้งจังหวัดเชียงใหม่มีศิลปหัตถกรรม วัฒนธรรมล้านนาที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นสวยงามและเกิดจากภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่น ซึ่งล้วนเป็นช่างฝีมือที่มีคุณภาพจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ควรจะมีวิธในการสร้างเครือข่ายระหว่างธุรกิจท่องเที่ยวและ โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ในจังหวัดต่าง ๆ ในภาคเหนือตอนบน และหารูปแบบที่เหมาะสมของเครือข่ายระหว่างธุรกิจท่องเที่ยวและ โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มผลิตภัณฑ์และการบริการทางด้านการท่องเที่ยว เพิ่มรายได้เข้าสู่ชุมชนอาศัยรูปแบบเครือข่ายในการช่วยเหลือทำงานร่วมกันอย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรมมากขึ้น ด้วยเหตุนี้การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism) เป็นทางเลือกในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการท่องเที่ยว บนฐานความคิดที่ว่า ชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากร และเป็นผู้มีส่วนได้เสียจากการท่องเที่ยว โดยนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นต่าง ๆ มาใช้เป็นตัวหนุนหรือปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม รวมทั้งมีการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ ความสามารถในการดำเนินงาน ตั้งแต่การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การสรุปบทเรียน เน้นให้เกิดความยั่งยืนสู่คนรุ่นลูกหลาน และเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น ตลอดจนคำนึงถึง ความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ

การท่องเที่ยวเชิงการแพทย์และสุขภาพ (Medical Tourism) เป็นการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ ที่ได้รับความสนใจจากชาวต่างชาติ เนื่องจากจังหวัดเชียงใหม่มีศักยภาพในเรื่องของการบริการทางการแพทย์ ทั้งในด้านบุคลากรและเทคโนโลยีที่ทันสมัย ตลอดจนเรื่องค่าใช้จ่ายที่น้อยกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศคู่แข่งอื่น ๆ แต่สิ่งสำคัญอีกประการที่นับเป็นข้อได้เปรียบในแง่การท่องเที่ยวเชิงการแพทย์และสุขภาพของจังหวัดเชียงใหม่ คือเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวหลัก โดยมีแหล่งท่องเที่ยวทางทะเล ป่าไม้ ภูเขา ศิลปวัฒนธรรม อาหาร สถานบันเทิง และแหล่งช้อปปิ้ง ซึ่งสามารถรองรับนักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการทางการแพทย์ได้เป็นอย่างดี สิ่งนี้เองที่ทำให้ชาวต่างชาติเดินทางมารับการรักษาพยาบาลและท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก สามารถสร้างรายได้ให้กับจังหวัดเป็นจำนวนมากในแต่ละปี สำหรับคนไทยเองแล้วการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ และสุขภาพก็ได้

ความสนใจไม่น้อย เพราะปัจจุบันนี้ คนไทยรุ่นใหม่หันมาใส่ใจดูแลสุขภาพทั้งกายและใจกันมากขึ้น แหล่งท่องเที่ยวเชิงการแพทย์และสุขภาพจึงเกิดขึ้นหลายแห่ง บางแห่งมีมานานแล้ว และได้รับการพัฒนาให้เป็นระบบทันสมัยยิ่งขึ้น (<http://thai.tourismthailand.org/see-do/activities/medical-tourism/>)

การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเยี่ยมชมสถานที่ท่องเที่ยวที่สวยงามตามธรรมชาติและวัฒนธรรม ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อเรียนรู้วิถีชีวิต รวมถึงการพักผ่อนหย่อนใจ โดยแบ่งเวลาจากการท่องเที่ยวเพื่อทำกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพและการบำบัดรักษาฟื้นฟูสุขภาพ เช่น การรับคำปรึกษาแนะนำด้านสุขภาพ การออกกำลังกายอย่างถูกวิธี การนวด อบ ประคบสมุนไพร การฝึกปฏิบัติสมาธิ ตลอดจน การตรวจร่างกาย การรักษาพยาบาล และอื่น ๆ ถือเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวที่มีจิตสำนึกต่อการส่งเสริมและรักษาสุขภาพและสิ่งแวดล้อม โดยทั่วไปการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) มีการจัดรายการท่องเที่ยวพักผ่อนท่ามกลางธรรมชาติ เพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตใช้พลังงาน จากธรรมชาติมาบำบัดรักษาและสร้างเสริมสุขภาพกายและสุขภาพจิตให้สดชื่นรู้สึกผ่อนคลาย เป็นการเพิ่มพูนพลังกำลังให้สมบูรณ์แข็งแรง รวมถึงปรับสภาพจิตใจและร่างกายให้สมดุล (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2555) ทั้งนี้การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) อาจแบ่งออกได้ตามจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว และความต้องการของนักท่องเที่ยวเป็น 2 ประเภทหลัก ดังนี้

(1) การท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ (Health Promotion Tourism) เป็นการเดินทางไปท่องเที่ยวเยี่ยมชมสถานที่ท่องเที่ยวที่สวยงามในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม เพื่อการเรียนรู้วิถีชีวิตและพักผ่อนหย่อนใจ โดยแบ่งเวลาจากการท่องเที่ยวส่วนหนึ่งมาทำกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพในที่พักผ่อนหรือนอกที่พักผ่อนอย่างถูกวิธี ตามหลักวิชาการและมีคุณภาพมาตรฐานอย่างแท้จริง เช่น การนวด อบ ประคบสมุนไพร การบริการสுகนธบำบัด (Aroma Therapy) และวาริบำบัด (Water Therapy) การอาบน้ำแร่หรือน้ำพุร้อน การฝึกกายบริหารท่าฤๅษีดัดตน การฝึกปฏิบัติสมาธิแนวพุทธศาสนา การบริการอาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ และอื่น ๆ โดยทั่วไป มักนิยมการเดินทางไปท่องเที่ยวในชนบทหรือต่างจังหวัดที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่สวยงาม การจัดรูปแบบกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพที่หลากหลายบรรจุไว้ในกิจกรรมการท่องเที่ยวนั้นด้วย และเลือกพักผ่อนในสถานที่พักตากอากาศประเภทโรงแรมหรือรีสอร์ทที่มีศูนย์สุขภาพหรือศูนย์กีฬาให้บริการส่งเสริมสุขภาพที่มีมาตรฐานคุณภาพอย่างแท้จริง เพื่อเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพในสถานที่พักผ่อนนั้น ๆ จัดไว้ให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ดังนั้นในการให้บริการดังกล่าวแก่นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการและผู้ให้บริการจึงต้องดำเนินการพัฒนาบริการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว และกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพที่ถูกต้องตามหลักวิชาการและได้

มาตรฐานคุณภาพที่เหมาะสม การท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพจึงถือเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมแพร่หลายเป็นอย่างมาก อีกทั้งยังมีประโยชน์ในการสร้างจิตสำนึกต่อการส่งเสริมสุขภาพและพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักท่องเที่ยว รวมทั้งการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมไปในตัวอีกด้วย

(2) การท่องเที่ยวเชิงบำบัดรักษาสุขภาพ (Health Healing Tourism) เป็นการเดินทางท่องเที่ยวเยี่ยมชมสถานที่ท่องเที่ยวที่สวยงามในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติและวัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้วิถีชีวิตและพักผ่อนหย่อนใจ โดยแบ่งเวลาส่วนหนึ่งจากการท่องเที่ยวไปรับบริการบำบัดรักษาสุขภาพ รวมถึงการรักษาพยาบาลและการฟื้นฟูสุขภาพในโรงพยาบาลหรือสถานพยาบาลที่มีคุณภาพมาตรฐานอย่างแท้จริง เช่น การตรวจร่างกาย การรักษาโรคต่าง ๆ การทำฟันและการรักษาสุขภาพฟัน การผ่าตัดเสริมความงาม เป็นต้น โดยทั่วไปจึงมักมีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่บรรจุกิจกรรมการเข้ารับบริการบำบัดรักษาโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสุขภาพต่าง ๆ ที่หลากหลาย เช่น การตรวจร่างกาย การรักษาโรคต่าง ๆ การท่องเที่ยวเชิงบำบัดรักษาสุขภาพ จึงเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มุ่งประโยชน์ต่อการรักษาฟื้นฟูสุขภาพนักท่องเที่ยวเป็นสำคัญ

จุดประสงค์หลักของการท่องเที่ยวทั้ง 2 ประเภทนี้ คือ การส่งเสริมบำรุงรักษาสุขภาพกายและสุขภาพจิต การบำบัดรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสุขภาพ ตลอดจนการได้มีโอกาสได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และสังสรรค์ทางสังคมเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพที่ดีกับผู้อื่นในระหว่างการท่องเที่ยว ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ทัศนคติ และค่านิยมในการส่งเสริมและรักษาฟื้นฟูสุขภาพให้สมบูรณ์ด้วยตัวเองมากยิ่งขึ้น การสร้างเสริมสุขภาพด้วยตนเองนั้นสามารถแสดงออกมาในรูปแบบของการออกกำลังกายและการเล่นกีฬา การควบคุมน้ำหนักตัว ควรเลือกรับประทานอาหารและเครื่องดื่มสมุนไพรที่มีประโยชน์ต่อสุขภาพ การทำจิตใจให้สงบด้วยการฝึกปฏิบัติสมาธิตามแนวพุทธศาสนา และการใช้ยารักษาโรคจากสมุนไพรที่มีผลกระทบบ้างเล็กน้อย

รูปแบบของการจัดการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพในจังหวัดเชียงใหม่ เป็นการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Promotion Tourism) ที่มีรูปแบบการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพที่แตกต่างหลากหลาย ได้แก่

(1) ทัวร์แพทย์แผนไทย เป็นการเยี่ยมชมวัดที่มีประวัติความเป็นมาที่มีชื่อเสียงเก่าแก่ รับฟังการบรรยายสรุปและชมการสาธิตการนวดไทยแผนโบราณเพื่อการรักษาโรคและการส่งเสริมสุขภาพ ตลอดจนเรียนรู้และฝึกปฏิบัติวิธีการนวดไทยแผนโบราณจากผู้ที่มีความสามารถเปรียบเทียบวิธีการนวดแผนโบราณของประเทศไทยกับการนวดของประเทศอื่น ๆ ของโลก

(2) ทวีร์อาหารสมุนไพร เป็นการเยี่ยมชมศูนย์เกษตรสมุนไพร สวนพฤกษศาสตร์สมุนไพร และศึกษาเรียนรู้ความมหัศจรรย์แห่งภูมิปัญญาไทยที่สร้างสรรค์โรงวัฒนธรรมทางด้านอาหารสมุนไพร ไร่พืชที่มีแคลอรีต่ำและเครื่องดื่มสมุนไพรที่มีประโยชน์ต่อสุขภาพ การนวดแพทย์แผนไทยและอบสมุนไพรเพื่อบำบัดรักษาโรคและบำรุงรักษาสุขภาพ รวมทั้งการฝึกปฏิบัติสมาธิแนวพุทธศาสตร์ ฝึกโยคะ ฝึกกายบริหารท่าฤๅษีดัดตน และชมการสาธิตกระบวนการผลิตอาหารและเครื่องดื่มสมุนไพร

(3) ทวีร์สมุนไพรชนบท เป็นการเยี่ยมชมทัศนศึกษาการปฏิบัติงานของกลุ่มชมรม สมาคม และผู้สนใจสมุนไพรเพื่อการรักษาโรคและบำรุงร่างกายในชนบทของต่างจังหวัดที่ยังอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและหมอยาพื้นบ้าน โดยจัดให้มีการเยี่ยมชมสวนสมุนไพรในสถานที่จริง และรับฟังการบรรยายสรรพคุณ รวมทั้งการสนทนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับหมอยาพื้นบ้านและชาวบ้านสมาชิกกลุ่มชมรมหรือสมาคมสมุนไพร

(4) ทวีร์เกษตรธรรมชาติ เป็นการเยี่ยมชมแหล่งการทำเกษตรธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ เกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริและการเรียนรู้ปลูกผักพื้นบ้านปลอดสารพิษ ด้วยการฝึกฝนวิธีการปลูกผักพื้นบ้านสำหรับบริโภคได้เอง การเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยในการทำเกษตรยั่งยืนแผนใหม่ ไร่ปุ๋ย ไร่ยาฆ่าแมลง โดยมีการทัศนศึกษาและพบปะสนทนาและพูดคุยกับนักวิชาการพื้นบ้านเกษตรกรรมไทย

(5) ทวีร์น้ำพุร้อนและอาบน้ำแร่ เป็นการเยี่ยมชมทัศนศึกษาแหล่งน้ำพุร้อนและบ่อน้ำแร่ ที่มีอยู่ในหลายจังหวัดทั้ง 4 ภูมิภาคของประเทศไทย และพักในโรงแรมและรีสอร์ทที่ตั้งอยู่ในหรือใกล้สถานที่ให้บริการอาบน้ำแร่เพื่อบำบัดสุขภาพ โดยมีการท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจไปในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่สวยงามในจังหวัดอันเป็นที่ตั้งของน้ำพุร้อนและบ่อน้ำแร่นั้น

(6) ทวีร์ฝึกสมาธิและบําเพ็ญภาวนา เป็นการเยี่ยมชมวัดป่ากลางธรรมชาติอันสวยงามและสงบสุข ทำการฝึกปฏิบัติแนวสมาธิพุทธศาสตร์ เพื่อสร้างความสงบเยือกเย็นของจิตใจท่ามกลางสภาพธรรมชาติที่ร่มรื่นงดงาม หรือนั่งวิปัสสนาบำเพ็ญภาวนาขั้นสูงในสถานที่ที่จัดเตรียมไว้ในวัดป่าธรรมชาติ โดยมีการให้คำปรึกษาแนะนำวิธีปฏิบัติสมาธิอย่างถูกต้องและเป็นประโยชน์ต่อการคลายเครียดในชีวิตประจำวัน รวมทั้งศึกษาเรียนรู้ปรัชญาชีวิตและจิตวิญญาณตะวันออก

(7) ทวีร์แหล่งธรรมชาติ เป็นการเยี่ยมชมแหล่งธรรมชาติและเรียนรู้ความหลากหลายทางชีวภาพที่สวยงาม โดยการเดินป่าสมุนไพรหรือขี่จักรยานเสือภูเขาชมธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพในอุทยานแห่งชาติและป่าธรรมชาติ รวมทั้งกิจกรรม

ส่งเสริมสุขภาพอย่างหลากหลายในสถานที่พักผ่อนประเภท โรงแรมและรีสอร์ทที่มีสถานบริการส่งเสริมสุขภาพแบบสปาให้เลือกใช้บริการได้

นโยบายการวิจัยของชาติระหว่าง พ.ศ. 2555-2559 ได้เน้นการบูรณาการด้านการวิจัยที่สอดคล้องกับแนวนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศสามารถเชื่อมโยงกับแนวทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ความต่อเนื่องของนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ (พ.ศ. 2551-2554) การปฏิรูประบบวิจัยของประเทศรวมทั้งนโยบายและแนวทางการวิจัยของสภาวิจัยแห่งชาติระหว่าง พ.ศ. 2552-2571 โดยการวิจัยจะตอบสนองความต้องการของชุมชนและปัญหาที่สำคัญเร่งด่วนเพื่อการพัฒนาประเทศพร้อมทั้งดำเนินการควบคู่กับการวิจัยเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการอันเป็นรากฐานอันสำคัญของการพัฒนาประเทศอย่างสมดุลและยั่งยืน ทั้งนี้มุ่งให้เกิดการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยทั้งจากหน่วยงานที่มีภารกิจประจำตามหน้าที่ (Function) ภารกิจตามนโยบายและยุทธศาสตร์ของชาติหรือรัฐบาล (Agenda) ซึ่งจะส่งผลให้การดำเนินการตามยุทธศาสตร์การวิจัยในระดับหน่วยงานและภูมิภาคเกิดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการงานวิจัยและการบริหารงบประมาณเพื่อการพัฒนาภูมิภาคต่าง ๆ อันจะทำให้เกิดประสิทธิผลต่อการพัฒนาประเทศโดยรวม ให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยตลอดจนในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมกันเสนอแนะปฏิบัติและติดตามผลเพื่อให้เกิดการพัฒนางานวิจัยในทุกภาคส่วนและทุกระดับของประเทศอีกทั้งเพื่อส่งเสริมให้เกิดงานวิจัยที่มีการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและตอบสนองการพัฒนาประเทศมากขึ้น ทั้งนี้การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism) เป็นทางเลือกในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางของการท่องเที่ยวบนฐานความคิดที่ว่าชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้เสียจากการท่องเที่ยวโดยนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นต่าง ๆ มาใช้เป็นตัวทุนหรือปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมรวมทั้งมีการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ ความสามารถในการดำเนินงานตั้งแต่การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การสรุปหรือเรียน โดยเน้นให้เกิดความยั่งยืนสู่คนรุ่นลูกหลาน และเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นตลอดจนคำนึงถึง ความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ

ภายใต้แนวนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2555-2559) ที่ได้ให้ความสำคัญกับยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านที่ 2 คือ การสร้างศักยภาพและความสามารถในการพัฒนาทางเศรษฐกิจ โดยมีเป้าประสงค์เพื่อสร้างเสริมองค์ความรู้เพื่อเป็นพื้นฐานสู่การสร้างศักยภาพและความสามารถในการพัฒนาเศรษฐกิจที่เท่าเทียมและเป็นธรรมอย่างสร้างสรรค์ สมดุลและยั่งยืน โดยคำนึงหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สอดคล้องกับบริบทของจังหวัดเชียงใหม่

และแผนพัฒนาฯ จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีกลุ่มงานวิจัยที่ต้องดำเนินการเป็นการเร่งด่วน กลุ่มเรื่องที่ 11 คือ การบริหารจัดการการท่องเที่ยว โดยกำหนดกรอบการวิจัยไว้ 6 ด้าน ได้แก่

(1) การวิจัยเพื่อวิเคราะห์กำหนดและปรับ โครงสร้างอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยในภาคสาขาการท่องเที่ยว (Tourism Sectors) ที่มีศักยภาพต่อการพัฒนาประเทศ

(2) การวิจัยเพื่อเตรียมความพร้อมของทุนมนุษย์ (Human Capital) ของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวต่อผลกระทบจากการรวมกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC)

(3) การวิจัยเพื่อวิเคราะห์ผลกระทบทางเศรษฐกิจการท่องเที่ยวของชาติ (National Tourism Economic Impacts) เพื่อคาดการณ์และวางแผนการเพิ่มมูลค่าคงเหลือทางการท่องเที่ยวของชาติ (National Tourism Retained Value)

(4) การวิจัยเพื่อสร้างมูลค่าและคุณค่าเพิ่มทางการท่องเที่ยวของชาติ (Tourism Value Adding)

(5) การวิจัยเพื่อค้นหาธำรงศักยภาพและรักษารฐานทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของชาติ

(6) การวิจัยเพื่อศึกษาและค้นหาศักยภาพทางการตลาดการนักท่องเที่ยวโดยเน้นนักท่องเที่ยวคุณภาพ (High Quality Niche Markets) เช่นกลุ่มบราซิลรัสเซียอินเดียและจีน (BRIC) และกลุ่มประเทศ GCC (Gulf Cooperation Council: การ์ด้าโอมานสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์บาห์เรนคูเวตและซาอุดีอาระเบีย)

ทั้ง 6 กรอบงานวิจัยเร่งด่วนล้วนแล้วแต่สอดคล้องกับกลยุทธ์การวิจัยที่ 4 ในการพัฒนาศักยภาพระดับคุณภาพการบริการในอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยวของยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ สอดคล้องกับแผนงานที่ 10 การวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวเชิงคุณภาพ (นโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2555-2559)

เนื่องด้วยการให้บริการทางวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ซึ่งมีปรัชญาและวิสัยทัศน์ในการให้บริการแก่ท้องถิ่นในด้านการวิชาการ (วิสัยทัศน์มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, 2555) จึงเกิดความร่วมมือกับองค์กรของท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดใกล้เคียง (แม่ฮ่องสอน) ซึ่งในปี พ.ศ. 2551-2555 ที่ผ่านมา สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ได้ทำความร่วมมือทางวิชาการกับหน่วยงาน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ทั้งที่เป็นองค์กรบริหารส่วนตำบล (อบต.) และเทศบาลตำบล ในการร่วมมือกันกับนักวิจัยและนักวิจัยท้องถิ่น ทำการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น ก่อให้เกิดแนวทางการร่วมมือทางวิชาการอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม อีกทั้งคณะทำงานวิจัยครั้งนี้ได้ทำความร่วมมือกับ อปท. ในจังหวัดเชียงใหม่ ตั้งแต่ พ.ศ. 2551-2555 มากถึง 120 ตำบล (วิระศักดิ์ สมยานะ, 2555) ทำให้นักวิจัยเห็นว่าควรเป็น

อย่างยิ่งที่ควรจะดำเนินการวิจัยภายใต้ชุดโครงการเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้ความร่วมมือทางวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่กับท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่” ในโครงการที่มีชื่อว่า “การพัฒนาการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่” อันจะก่อให้เกิดผลลัพธ์และผลผลิตของงานวิจัยที่เห็นถึงข้อสรุปจากการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของท้องถิ่นในเชิงประจักษ์ก่อให้เกิดผลการศึกษาที่สามารถยกระดับสู่การกำหนดนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวแก่หน่วยงานภาครัฐระดับกระทรวง กรม และท้องถิ่น หน่วยงานเอกชนและประชาชนผ่านกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมที่เสริมสร้างศักยภาพแก่ภาคีทางการท่องเที่ยวให้สามารถพัฒนาการท่องเที่ยวบนฐานความรู้คู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

โครงการวิจัยมีขอบเขตการวิจัยเป็นระยะเวลาทั้งสิ้น 3 ปี เป็นการวิเคราะห์การพัฒนาการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ อย่างยั่งยืน โดยชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ในการขยายผลต้นแบบการพัฒนาท้องถิ่นสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในระดับภูมิภาค

โดยงานวิจัยในครั้งนี้จะเป็นการวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ เชียงใหม่ โครงการวิจัย อาศัยวิธีการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (PAR) เพื่อสะท้อนปัญหาและความต้องการของแต่ละพื้นที่ เพื่อที่จะตอบสนองการพัฒนาในด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว หลังจากนั้นจะใช้กระบวนการจัดการการเรียนรู้ ในการพัฒนาต้นแบบให้มีศักยภาพมากขึ้นตามความเหมาะสมของแต่ละท้องถิ่น ผ่านการประเมินผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงานในระยะที่ 1 และ ระยะที่ 2 จนกระทั่งได้ต้นแบบที่ดีที่สุด (Best Practice) ของการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอันจะนำไปสู่การขยายผลในสู่ 7 จังหวัดภาคเหนือตอนบน อันได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย จังหวัดลำพูน จังหวัดลำปาง จังหวัดแพร่ จังหวัดน่าน และ จังหวัดพะเยา ต่อไป

1.4 วิธีดำเนินการวิจัย

1.4.1 ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง/ผู้เข้าร่วมการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดชุมชนด้านการท่องเที่ยวที่มีความต้องการเข้าร่วมโครงการใช้วิธีสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified sampling) จากอำเภอต่าง ๆ ที่สนใจจะเข้าร่วมโครงการทั้งหมดในจังหวัดเชียงใหม่ อาศัยแบบฟอร์มแสดงความประสงค์เข้าร่วมโครงการ

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดกลุ่มตัวอย่าง โดยวิธีสุ่มแบบเจาะจงตามวัตถุประสงค์ (purposive sampling) และคัดเลือกผู้เข้าร่วมโครงการ โดยใช้แบบฟอร์มเพื่อประเมินคัดกรองผู้เข้าร่วมโครงการ มีผู้เข้าร่วมโครงการทั้งสิ้น 1 ชุมชน ได้แก่ กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนแม่โจ้บ้านดินโฮมสเตย์ ตำบลบ้านเป้า อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

1.4.2 ข้อมูลและเครื่องมือในการวิจัย

(1) ข้อมูลปฐมภูมิ ได้จากการสำรวจ สอบถาม และสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมโครงการทั้งหมด

(2) ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสาร งานวิจัย ผลการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน และผลการประเมินการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

(3) ชนิดเครื่องมือประกอบไปด้วย แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถามศักยภาพของชุมชนในการบริหารจัดการต้นทุนการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ ดังนี้

(3.1) แบบฟอร์มแสดงความประสงค์เข้าร่วมโครงการ

(3.2) แบบฟอร์มเพื่อประเมินคัดกรองผู้เข้าร่วมโครงการ

(3.3) แบบฟอร์มรวบรวมข้อมูลปัจจัยนำเข้า

(3.4) แบบฟอร์มวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนของกระบวนการ

(3.5) แบบฟอร์มการประเมิน Focus Group ของกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคชุมชน

(3.6) แบบฟอร์มวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทน

(3.7) แบบประเมินศักยภาพการบริหารจัดการต้นทุนการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของท้องถิ่น

1.4.3 การวิเคราะห์และประเมินผล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ กล่าวคือ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจะวิเคราะห์ความรู้ ความเข้าใจในการคิดวิเคราะห์ต้นทุน และผลตอบแทนการบริหารจัดการต้นทุนการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของท้องถิ่น (ตลอดจนการจัดทำแผนธุรกิจในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ) สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจะวิเคราะห์และ

สังเคราะห์เนื้อหาจากการสัมภาษณ์ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการบริหารจัดการต้นทุนการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่

1.5 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ทราบแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการต้นทุนการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่

1.6 นิยามศัพท์

การบริหารจัดการการท่องเที่ยว หมายถึง การวางแผนการท่องเที่ยวและดำเนินการให้ เป็นไปตามแผนโดยมีการจัดองค์กร บริหารงานบุคคล การอำนวยความสะดวกและควบคุมอย่างเหมาะสม เพื่อให้เป็นไปตามแผนที่ได้วางไว้ทั้งมีการประเมินผลแผนการท่องเที่ยวด้วย

การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ ช่วยลดความตึงเครียด สร้าง ความเข้าใจอันดีระหว่างผู้มาเยือนและเจ้าของท้องถิ่น ทั้งยังเป็นการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม พร้อม ๆ กับการรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม อันมีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเป็น เครื่องมือสำคัญในการรักษาวัฒนธรรมเหล่านั้นไว้ กล่าวคือ เราใช้วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม เป็นสินค้าทางการท่องเที่ยว ทั้งนี้ การท่องเที่ยวยังนำมาซึ่งการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ทั้งด้าน สาธารณูปโภค (Public Utilities) และสาธารณูปการ (Public Facilities) ซึ่งยังผลให้เกิดคุณภาพ ชีวิตที่ดีของผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนแหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้น ๆ

การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเยี่ยมชม สถานที่ท่องเที่ยวที่สวยงามในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ซึ่งมีวัตถุประสงค์ เพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตและพักผ่อนหย่อนใจ โดยแบ่งเวลาจากการท่องเที่ยว เพื่อทำกิจกรรมส่งเสริม สุขภาพและการบำบัดรักษาฟื้นฟูสุขภาพ เช่น การรับคำปรึกษาแนะนำด้านสุขภาพ การออกกำลังกายอย่างถูกวิธี การนวด อบ ประคบสมุนไพร การฝึกปฏิบัติสมาธิ ตลอดจน การตรวจร่างกาย การ รักษาพยาบาล และอื่นๆ โดยเป็นการท่องเที่ยว ที่มีจิตสำนึกต่อการส่งเสริมและรักษาสุขภาพและ สิ่งแวดล้อม โดยทั่วไป การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) จึงมีการจัดรายการท่องเที่ยว พักผ่อนท่ามกลางธรรมชาติ เพื่อเรียนรู้วิถีใช้พลังงาน จากธรรมชาติมาบำบัดรักษาและสร้างเสริม สุขภาพกายและสุขภาพจิต ให้สดชื่นผ่อนคลาย เป็นการเพิ่มพูนพลังกำลังให้สมบูรณ์แข็งแรง ปรับ สภาพจิตใจและร่างกายให้สมดุล